

Holandska razvojna organizacija Crna Gora

**Nova EU Regulatorika o nezakonitim sječama i njene
implikacije za šumarstvo i trgovinu drvetom
u Crnoj Gori**

Mr Franc Ferlin, konsultant za šumarstvo

Mr Aleksander Golob, konsultant za šumarstvo

Podgorica, 10. Decembar 2010

UVOD

U sklopu EU programa za Sprovođenje zakona o šumama, upravljanje šumama i sprečavanje nezakonite trgovine (FLEGT), Evropski Parlament i Savjet EU donjeli su (7. jula odnosno 11. oktobra 2010) Regulativu koja donosi obaveze svih privrednih subjekata, koji stavljaju drvo i drvene proizvode na EU tržište (u daljem tekstu: Regulativa), da upotrebljavaju tzv. **sistem potrebne marljivosti (SPM)** (engleski: *due dilligence*). Tom Regulativom je **zabranjeno stavljanje nezakonito posječenog drveta i drvnih proizvoda** (u daljem tekstu: drveta) **na EU tržište**.

Regulativa, čiji osnovni cilj je **sprječavanje nezakonitih sječa**, stupa na snagu 2. decembra 2010, a primjenjivaće se tek od 3. marta 2013. godine dalje. U međuvremenu Evropska Komisija će, u roku od 18 mjeseci, donijeti detaljnije propise, naročito u vezi sa postupcima ocenjivanja rizika odnosno mogućnosti da se nezakonito posječeno drvo i iz njega proizvedeni drveni proizvodi nađu na EU tržištu.

Regulativa, koja po svom statusu **nije carinska**, će se direktno primjenjivati u državama članicama EU, koje prethodno trebaju - kroz **harmonizaciju svog zakonodavstva i sistema državne uprave** - to i omogućiti. U tom smislu potrebno će biti razmotriti naročito postupke, uslove i ograničenja kretanja i prometa odnosno trgovine drvetom, načine njegovog praćenja, nadležnosti državne uprave, pojedinaca i institucija privatnog sektora šumarstva, kao i inspekcijski nadzor trgovine drvetom i kaznenu politiku u pogledu prometa. Nakon prilagođavanja zakona o šumama, potrebna će biti i harmonizacija nekih drugih propisa, naročito zakona o krivičnom postupku (ako će se stavljanje nezakonitog drveta na tržište smatrati krivičnim djelom).

Države Zapadnog Balkana (ZB), koje do 2013. godine neće biti članice EU, moraće kroz **prethodno prilagođenje šumarskog zakonodavstva** obezbjediti toj Regulativi odgovarajuće **uslove**, po kojima bi se njihovo drvo i drveni proizvodi (u daljem tekstu: drvo) nakon tog datuma moglo stavljati na EU tržište (da to ne bi bilo zabranjeno), odnosno smatrati ga na EU tržištu nerizičnim.

Nesmetan pristup drveta na tržište EU iz država ZB moglo bi se obezbjediti i preko pristupanja tzv. **Dobrovoljnim Sporazumima o Partnerstvu (DSP)** u okviru postojeće EU FLEGT Regulative, naročito na regionalnom nivou. S tim bi države ZB (kao nečlanice EU) mogle automatski ispuniti **uslove**, koji se od **uvoznika drveta** na EU tržište traže Regulativom o nezakonitim sječama, tj. dokazivanje izvora i zakonitosti posječenog drveta. Međutim, obzirom da je FLEGT mehanizam usmjeren naročito u tropske države, da za sada ima potpisanih samo nekoliko sporazuma i da njihova priprema traje nekoliko godina, pitanje je da li ga je u slučaju država ZB – za prelazni period do uključenja u EU –

uopšte moguće primjeniti. U svakom slučaju, države ZB bi u tom pogledu trebale da se obrate EU Komisiji.

Na osnovu analize ciljeva, zahtjeva i mehanizama Regulative može se odgovoriti i na često postavljeno pitanje, da li **sertifikacija šuma i lanca drvnih proizvoda** (PEFC, FSC, ISO) obezbjeđuje uslove za stavljanje drveta na EU tržište po toj Regulativi odnosno da li je pored obezbjeđivanja uslova za stavljanje (uvoz) drveta na EU tržište potrebno uvoditi odnosno dalje sprovoditi sertifikaciju.

KLJUČNI MEHANIZMI REGULATIVE

Obaveze privrednih subjekata i internih trgovaca

Regulativa donosi **obaveze**:

- a) **privrednih subjekata (operatera) koji po prvi put stavljaju drvo i drvene proizvode na interno tržište EU, da upotrebljavaju okvir postupaka i mjera koji je definisan SPM-om, kao i**
- b) **internih trgovaca da u okviru lanca snabdjevanja identifikuju svoje snabdjevače i interne trgovce koje su oni snabdjeli.**

Stavljanjem drveta i drvnih proizvoda na tržište Regulativa podrazumjeva bilo koji način snabdjevanja (internog) tržišta EU za distribuciju ili upotrebu u pravcu komercijalne aktivnosti, bilo prema plaćanju ili besplatno.

Komentar:

Radi se o značajnoj razlici u nivou obaveza privrednih subjekta i unutrašnjih trgovaca. Prvi moraju upotrebljavati SPM u cijelosti, dok drugi imaju samo obavezu za obezbjeđivanje sljedljivosti snabdjevača i internih trgovaca, što predstavlja samo dio prve komponente SPM (vidjeti kod poglavlja Sadržaj SPM!).

Odredbe o sledljivosti trebaju da se primjene i u trećim državama, kao što su države ZB, koje izvoze drvo i drvene proizvode na EU tržište, da bi se moglo dokazivati zakonitost drveta odnosno da bi se takvo drvo moglo stavljati na EU tržište.

Privredni subjekti (operateri) po toj Regulativi su fizička i pravna lica, koja stavljaju drvo i drvene proizvode na tržište EU.

Takvi subjekti su:

- a) vlasnici šuma i šumarska preduzeća na teritoriji EU koji sjeku drvo i prodaju ga na tržištu EU;

- b) šumarska preduzeća koja kupuju drvo u dubećem stanju u trećoj zemlji (ne EU zemlji) i stavljaju to drvo i drvene proizvode na tržište EU i
- c) druga preduzeća koja stavljaju drvo i drvene proizvode iz trećih zemalja na tržište EU.

U slučaju država ZB, dok još nisu članice EU, privrednim subjektima smatrat će se EU preduzeća odnosno preduzeća, koja će stavljati drvo porijeklom iz ZB na tržište EU (kategorija b i c). Za izvozna preduzeća iz država ZB to će značiti da će morati da registruju svoja kćerinska preduzeća u EU državama, u koje će vršiti izvoz. Ta – dakle EU - preduzeća će onda morati i moći da ispunjavaju zahtjevane uslove po Regulativi.

Nakon priključenja država ZB u EU, privrednim subjektima smatraće se i vlasnici i korisnici šuma, koji sjeku drvo i prodaju ga na tržištu ZB (tada tržištu EU). Tada će direktno važiti odnosno primjenjivati se ta Regulativa sa njenim bližjim propisima. Zakoni o šumama tih država moraće – u pogledu harmonizacije - omogućavati (ne smiju ograničavati) direktnu primjenu Regulative!

Šta se neće smatrati kao »snabdjevanje za upotrebu u pravcu komercijalnih aktivnosti«? U tu kategoriju može potpasti snabdjevanje privatnih vlasnika šuma drvetom iz njihovih šuma, i lokalnog stanovništva ogrjevnim drvetom iz državnih šuma (ako je besplatno), ako služi za vlasite, nekomercijalne svrhe. Privatni vlasnici šuma (i lokalno stanovništvo) neće se dakle u tom pogledu smatrati kao privredni subjekti. Jedan od problema pri tome će biti način dokazivanja nekomercijalne svrhe (od strane onih, koji se tim drvetom zateknu u transportu), što je poseban problem i očekuje se da će se bliže definisati u okviru tehničkog propisa vezanog za tu Regulativu!

Drvo i drvni proizvodi, koji uključuje Regulativa

Drvo i drvni proizvodi koji su predmet Regulative, obuhvataju pored drveta u grubom stanju (oblog ili grubo četvrtastog) i drvene mase za ogrijev (svih oblika uključujući sječku i brikete), i sve poluproizvode i finalne proizvode od drveta, uključujući celulozu i papir, definisane u okviru Aneksa 1 Direktive Savjeta (EEC) br. 2658/87.

Komentar:

Regulativa dakle obuhvata mnogo širi spektar drvnih proizvoda od onog, koji se obično reguliše zakonima o šumama. U slučaju država ZB zakonima o šumama reguliše se promet drvnih sortimenata, a koji predstavljaju samo (nepotpune) dvije grupe drvnih proizvoda iz Aneksa 1

pomenute Direktive (šifra 4401 – drvo za ogrjev i 4403 – drvo u grubom stanju).

Pojam zakonite sječe i primjenjivih nacionalnih propisa

Sječa se po Regulativi smatra zakonitom ako je izvedena u skladu sa nacionalnim propisima koji se odnose na:

- pravo da se drvo sječe unutar zakonito određenih granica (dakle ne na tuđem zemljištu);
- plaćanje prava na sječu i drvo;
- sječu drveta, uključujući zakonodavstvo iz nadležnosti životne sredine i šuma, gazovanje šumama i biodiverziteta, koji se direktno odnose na sječu;
- pravne obaveze prema trećim licima (npr. lokalnom stanovništvu);
- trgovinu i carinu, koja je u vezi sa šumarskim sektorom.

Drvo se smatra zakonitim i u slučaju, kada je za njega bila izdata dozvola FLEGT ili CITES.

Komentar:

Osnovni je zahtjev Regulative da se nacionalni propisi zemalja, u kojima je izvor drveta i drvnih proizvoda, koji se stavljaju na tržište EU, striktno poštuju u svim gore navedenim oblastima, smatrajući Zakon o šumama najbitnijim. Veoma je dalje bitno da su zakonske odredbe država takve da se mogu stvarno sprovoditi u svim detaljima.

Zabrana stavljanja nezakonitog drveta na tržište

Regulativa donosi zabranu stavljanja nezakonitog drveta na EU tržište.

Države članice moraju u svojim propisima definisati odgovarajuće kazne za neispoštovanje te zabrane.

Nezakonito drvo se, prema uvodnom dijelu te Regulative, nakon dokazivanja nezakonite namjere i oduzimanja drveta, ne uništava, a nadležni organ mora da obezbjedi njegovo korišćenje u svrhu koja je u javnom interesu.

Komentar:

Obzirom da je stavljanje drveta na EU tržište moguće samo, ako se zadovolje uslovi te Regulative, kao i da jedini izuzetak predstavljaju licence FLEGT DSP (do sada izdate nekoliko tropskim državama) i dozvole CITES (za rijedke tropske vrste drveća), sertifikati PEFC, FSC i ISO dakle

ne obezbjeđuju tih uslova. Međutim, njihovo postojanje doprinosi smanjivanju rizika od nezakonitih sječa, kao jednog od ključnih elemenata SPM sistema.

U pogledu stavljanja nezakonitog drveta na tržište EU, ova Regulativa je inače značajno stroža od sertifikacionih šema, koje npr. dozvoljavaju i određeni dio ulaska drveta iz nesertifikovanih izvora.

Okvirni sadržaj sistema potrebne marljivosti (SPM)

SPM prema Regulativi mora da sadrži sledeće elemente:

- 1) **Informacije o izvoru drveta** koji se daje na tržište, uključujući:
 - naziv vrste drveta;
 - zemlju izvora drveta uključujući region i koncesiju za sječu;
 - količinu drveta;
 - ime i adresu dobavljača drveta privrednom licu;
 - ime i adresu trgovca, kojem je drvo i drvni proizvod bio dobavljen;
- 2) Dokumente koji **dokazuju zakonitost izvora drveta**, stavljenog na EU tržište, u skladu sa važećim zakonodavstvom država;
- 3) **Procjenu rizika** za mogućnost da se nezakonito posjeчено drvo ili iz njega proistekli proizvodi nađu na tržištu, koja se radi naročito na osnovu procjene stepena usklađenosti sa važećim zakonodavstvom, procjene kompleksnosti lanca snabdjevanja i rasprostranjenosti nezakonitih sječa i radnji; kao mehanizam za procjenu rizika mogu poslužiti i sertifikacione i druge šeme (verifikovane od nezavisne treće strane), pod uslovom da sadrže procjenu usklađenosti sa važećim zakonodavstvom;
- 4) **Ublažavanje rizika** da se nezakonito posjeчено drvo ili iz njega proistekli proizvodi nađu na tržištu (osim u slučaju ako je rizik mali).

Za bliže definisanje i jednoličnu upotrebu SPM, Regulativa predviđa da će Evropska Komisija donijeti detaljna pravila (u roku od 18 mjeseci od stupanja na snagu te Regulative).

Sistem SPM mogu uspostaviti i održavati privredni subjekti sami (primjer velikih) ili koristiti sistem, koji uspostave monitoring organizacije (primjer malih subjekata).

Nadležni inspekcijski organi takođe se koriste za kontrolu SPM.

Komentar:

Određeni načini dokazivanja izvora drvnih sortimenata (propratnica / uvjerenje o porijeklu) već postoje u državama ZB. Podzakonskim propisom će se moći bliže odrediti sve potrebne informacije o izvoru drveta koje traži Regulator. Kopije tih uvjerenja mogu dalje poslužiti za identifikaciju izvora drveta i snabdjevača. Upotreba automatskog (*bar kod*) sistema praćenja bi to jako olakšala.

Trgovci će moći u praksi pratiti kupovinu i prodaju drveta na računima, na kojim je porez na dodatu vrednost.

Dokazivanje da li je drvo posječeno na zakonit način, u smislu te Regulative u državama ZB još ne postoji. Međutim, svugdje već postoji prijem drvnih sortimenata i sječišta odnosno zapisnik o prijemu, koji se može odgovarajuće dopuniti, a kopija može vlasniku odnosno korisniku šuma poslužiti kao uvjerenje o zakonitosti sječe (onog dijela, koji se odnosi na uslove određene zakonom o šumama). I način dokazivanja će se moći bliže definisati podzakonskim propisom.

Konačni cilj svakako treba da bude da se uvijek može dokazati da je drvo posječeno na zakonit način. Ako se to u državama ZB može obezbjediti, države ZB biće svrstane u zemlje sa malim rizikom i omogućiće se njihovom drvetu da se normalno stavlja na EU tržište.

Pored toga potrebno će biti voditi računa i o efikasnosti administrativnih postupka i poslova u vezi s tim, koji ne treba da budu suviše komplikovani i skupi.

Poslovi i uslovi za monitoring organizacije

Monitoring organizacije u skladu sa Regulativom obavljaju sledeće poslove:

- ✓ razvoj, održavanje i vrednovanje SPM;
- ✓ dodjeljivanje prava privrednim subjektima za upotrebu SPM (osim u slučaju privrednih subjekata, koji sami razvijaju taj sistem);
- ✓ verifikacija korektnosti upotrebe SPM i
- ✓ preduzimanje odgovarajućih akcija u slučaju da privredni subjekat nepravilno upotrebljava SPM uključujući obaveštavanje nadležnih organa (u slučaju velikog ili ponovljenog neuspeha).

Kao monitoring organizacije mogu se prijaviti pravna lica, registrovana u okviru Unije, koja posjeduju potrebnu ekspertizu i kapacitet za obavljanje tom Regulativom određenih poslova i nisu u konfliktu interesa. Prijave za priznavanje statusa monitoring organizacija, pravna lica-kandidati šalju Komisiji, koja na osnovu procjene ispunjavanja njihove uslove i prethodne konsultacije sa nadležnim organima država članica, priznaje njihov status.

Komentar:

Predpostavlja se da će funkcije monitoring organizacija za vlasnike i korisnike šuma i primarne prerađivače naročito obavljati postojeće (nacionalne) organizacije, tako državne kao i privatne, među kojima naročito udruženja vlasnika šuma ili udruženja drvoprerađivača (i s tim obezbjeđivati SPM svojim članovima i tako smanjivati njihove terete).

Funkcije monitoring organizacija za treće države, kao što su do uključanja u EU države ZB, obavljace po pravilu međunarodne nevladine organizacije, registrovane u EU. Te monitoring organizacije će kod uvoznika drveta iz trećih zemalja u EU, dakle i iz ZB, naročito provjeravati primjenu zakonodavstva u zemljama izvora drveta i stvarno funkcionisanje praćenja zakonito posječenog drveta. Zemlje koje proizvode drvo, će se prema tim ocjenama svrstati u rizične grupe, što će za njih imati određene ekonomske posledice.

Nadležnosti država članica

Države članice po Regulativi nadležne odnosno obavezne su da:

- ✓ daju mišljenje za priznavanje statusa monitoring organizacija (koje prosljede Evropskoj Komisiji) za uspostavljanje i obezbjeđivanje djelovanja SPM;
- ✓ imenuju nadležne organe za nadzor implementacije Regulative (i o tim odlukama informišu Evropsku Komisiju);
- ✓ donesu propise o kaznama za kršenje odredbi Regulative (za prekršaje i krivična djela) i preduzimaju sve potrebne mjere kako bi se osiguralo da se ti propisi sprovedu;
- ✓ obavljaju nadzor implementacije Regulative preko svojih nadležnih organa i
- ✓ regularno (svake dvije godine) izvještavaju Evropsku Komisiju o implementaciji Regulative.

Nadležni organi država članica

Nadležni organi država članica (jedan ili više) **obavljaju nadzor implementacije** SPM kod privrednih subjekata (ispitivanje SPM, dokumentacije i evidencija, provjeravanje na licu mjesta uključujući kontrole na terenu), internih trgovaca (ispitivanje dokumentacije i evidencija) i monitoring organizacija (provjere o ispunjavanju uslova i obavljanju zahtjevanih poslova).

Kaznena politika

Regulativom predviđene kazne, za koje propise moraju da donesu same države članice, moraju biti učinkovite, proporcionalne i moraju odvrćati one koji krše te propise. Kazne mogu uključivati **novčanu kaznu, oduzimanje drveta i neposredno ukidanje odobrenja / ovlašćenja za trgovinu.**

Komentar:

Direktiva EU (2008/99/EC) o zaštiti životne sredine kroz zakonodavstvo o ekološkom kriminalu ne nalaže članicama EU da proglase i nezakonite radnje u šumama od velikog ekološkog uticaja ekološkim kriminalom. Prema tome, državama članicama prepušteno je kako to definišu. Obaveza država dakle je da odgovarajuće dopune svoje kaznene odredbe / propise.

Ovlašćenja Evropske Komisije

Ovlašćenja Evropske Komisije u pogledu implementacije

Regulative su:

- ✓ priznavanje i oduzimanje statusa monitoring organizacija i objavljivanje njihove liste;
- ✓ objavljivanje liste nadležnih organa država članica;
- ✓ donošenje bližih pravila, propisa odnosno delegiranih akata za implementaciju te Regulative (sa kojima su saglasni Parlament i Savjet);
- ✓ izvještavanje Parlamenta i Savjeta u pogledu delegiranih ovlašćenja i donešenih akata.

OSTALI KOMENTARI I PREPORUKE

Za države ZB u fazi do početka implementacije te Regulative - zabrane stavljanja nezakonitog drveta na EU tržište i obaveze uvoznika drveta u EU da upotrebljavaju SPM - najbitnije je da svoje šumarske propise što prije dopune odnosno da preko tih propisa;

- obezbjeđuju vlasnicima i korisnicima šuma odgovarajuće dokaze (na osnovu doznake stabala, prijema i obilježavanja sortimenata), kojima vlasnici i korisnici mogu dokazivati porijeklo i zakonitost drveta na tržištu;
- zahtjevaju od (drugih) privrednih lica i trgovaca drvetom da raspolažu podacima o izvoru nabavljenog drveta (od vlasnika ili korisnika šuma);
- uspostave određene uslove, naročito provjeravanje izvora drveta i kod snabdjevača domaćeg trga (u okviru država ZB) drvetom, što bi olakšalo kasniju primjenu te Regulative.

U srednjeročnom smislu, potrebno bi bilo da se:

- preko efikasne šumarske inspekcije osigurava primjenjivanje usvojenih šumarskih propisa, uključujući zabranu nezakonite trgovine drvetom;
- u propisima traži dokaze o zakonitosti drveta koje se uvozi u Crnu Goru;
- ispita mogućnost sklapanja dobrovoljnog partnerskog sporazuma FLEGT sa Evropskom Komisijom, u paketu sa nekim susjednim državama.

Generalna preporuka za šumarstvo i drvoprerađu Crne Gore bi bila da se, uz prethodnu harmonizaciju propisa, dobro pripremi na uvođenje SPM (vremena ima 27 mjeseci), koji je svakako neminovan.

Pitanja u vezi implementacije Regulative su brojna. Na većinu od njih odgovoriće detaljni tehnički propis, koji će Evropska Komisija donjeti u roku od 18 mjeseci. Jedno od otvorenih pitanja za države članice u tom pogledu npr. jeste kako će se u praksi primjenjivati zabrana trgovine sa nezakonitim drvetom, koje može vlasnik sam da upotrijebi, a ne može ga prodati? Kontrola nezakonitog drveta prema namjeni korišćenja će biti dosta komplikovana, osobito kod drveta za ogrijev.

Za nezakonito drvo, kome je dokazana namjera da se stavi na tržište, ni nadležni organ - nakon oduzimanja - neće smjeti da ga dalje stavi na tržište, nego će morati da pronađe način, da ga da na upotrebu u svrhu od javnog interesa.

U smislu upoređivanja SPM i postojećih sertifikacionih sistema (PEFC, FSC, ISO), koje Regulativa - kao dodatne mehanizme za procjenu rizika - uključuje u SPM i s tim posredno priznaje i produžuje aktuelnost tih šema - može se konstatovati da SPM sliči na te sisteme, naročito u dijelu koji se odnosi na praćenje lanca drvnih proizvoda odnosno nadzora (CoC). Međutim, za razliku od tih dobrovoljnih šema, SPM je obavezan za države članice. Sertifikacione šeme su u pogledu zahtjeva za praćenje izvora drvnih proizvoda i omogućavanja ulaska nesertifikovane drvne mase, blaži mehanizmi od SPM-a jer omogućavaju i ulazak određenog dijela nesertifikovanog odnosno nezakonitog drveta. Obzirom da je Regulativom definisan samo okvir SPM, nije još moguće njeno detaljnije upoređivanje sa tim sistemima.

Dobrovoljna sertifikacija svakako predstavlja značajan trošak (npr. do 1€ po kubiku), iako ni SPM »sertifikat« neće biti potpuno besplatan; trebaće platiti bar trošak monitoring organizacije, ako će operateri upotrebljavati njen sistem. Obzirom da će u buduće ciljeve dobrovoljne sertifikacije gotovo u cjelini preuzeti obavezavajući SPM, može se zaključiti da će sertifikacija izgubiti na aktuelnosti. Međutim, ako će, i dokle će, takvi još biti zahtjevi tržišta (npr. engleskog) i ekonomski računi preduzeća

(koncesionara, prerađivača), nema razloga da se ta sertifikacija ne uvodi. Pri tome je važno napomenuti načelo, da troškove sertifikacije uvijek nose privredna lica, a da država, ako uopšte, obezbjeđuje samo podršku izradi nacionalnih sertifikacionih standarda.

Razvoj nacionalnih mjerila za procjenu održivosti gazdovanja šumama (kao ček listu), koji je sa jedne strane opšta obaveza država po MCPFE (ne po EU) rezolucijama, će svakako doprinijeti stvaranju pogodnih uslova za primjenu SPM. Najbolje bi bilo da se, kao osnov, uzmu MCPFE kriterijumi, indikatori i operativne smjernice, koje se prilagode uslovima i mogućnostima šumarstva u CG. Dobrodošla u tom pogledu su i iskustva u okviru pripreme nacрта nacionalnog FSC standarda (njegovi principi i indikatori su analogni MCPFE kriterijumima, indikatorima i smjernicama). Ova nacionalna mjerila usvojila bi se u obliku propisa ministarstva (nivo bi dakle bio podzakonski, što se npr. razlikuje od nivoa standarda), kako se i predviđa Predlogom zakona o šumama. Međutim, može se odlučiti, da se ta mjerila stvarno zadrži na (»nadzakonskom«) nivou standarda, koji bi se onda mogao direktno upotrijebiti za izabranu sertifikacionu šemu. U tom pogledu bi se onaj dio zakonske materije, koja obrađuje tehnološke »standarde« gazdovanja sa šumom, prebacilo u odgovarajuće pravilnike (npr. pravilnik o šumsko uzgojnim radovima itd.).

Zbog kompatibilnosti MCPFE sistema sa sertifikacionim standardom PEFC (koji se izgrađuje na osnovu MCPFE platforme), preporučuje se da se, ako se ide u dobrovoljnu sertifikaciju, umjesto FSC radije izabere PEFC šemu (ona je sa regionalnim i mekšim pristupom i pogodnija za sve šume), naravno ako strano tržište eksplicitno ne zahtjeva FSC sertifikat. Što se tiče CoC sertifikacije kao dijela tih šema, tu gotovo nema razlike između njih. Imajući u vidu, da je sertifikacija potpuno dobrovoljan i nezavisan čin, koji se radi po pravilima privatnih sertifikacionih organizacija, a ti se sertifikati naplaćuju i obnavljaju za određeno razdoblje (obično od 5 godina), preporuka bi bila bi da se - ako se takvi sertifikati traže na tržištu odnosno ako je ekonomski interes preduzeća dovoljno velik - u dobrovoljnu sertifikaciju ide bar za prelazni period do uvođenja SPM.

U svakom slučaju, kao što je to već slučaj kod raznih drugih proizvoda, i kod drvnih će se u buduću u Crnoj Gori pojaviti više sertifikata, između kojih će glavni i neophodni da bude dozvola SPM. Nadati se je, da će ta SPM dozvola stvarno imati značajan povratni uticaj na očuvanje šuma i donjeti prije svega više koristi od tereta vlasnicima šuma.

REFERENCE

1. Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL laying down the obligations of operators who place timber and timber products on the market, European Commision, COM(2008) 644/3, EUR lex website

2. Position of the European Parliament adopted at second reading on 7 July 2010 with a view to the adoption of Regulation (EU) No .../2010 of the European Parliament and of the Council laying down the obligations of operators who place timber and timber products on the market, P7_TC2-COD(2008)0198 (Text with EEA relevance),
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2010-0268+0+DOC+XML+V0//EN>
3. The draft EU Due Diligence Regulation - Implications for domestic producers in the UK, ProForest, May 2009, 12 s., www.proforest.net